

11.15. (2H) LIEB GYULA

A legfiatalabb a Lieb gyermekek között. 1848 februárja és 1850 januárja között született.

Emmel együtt Reök Antalhoz került Cserépvárra, majd a családdal Mezőkeresztesre. Úgy látszik, nagybátyja megpróbálta taníttatni, nem sok sikerrel. Az 1859/60-as tanévben az egri katolikus gimnázium I. osztályának tanulói között találjuk, a 60. tanuló között az utolsó. A következő évben megismétli az I. osztályt, de mindössze annyit ér el, hogy a 77. tanulóból a 70. lesz.¹¹⁴ Többé nem találkozunk nevével az egri gimnázisták között – abbahagyta tanulmányait. Hazament Keresztesre, két év múlva, 1863. szeptember 13-án vízkór-ságban halt meg. A halotti bejegyzés szerint 15 éves volt.¹¹⁵

*

Hosszú kitérőt tettünk Lieb Mihály családjának bemutatásával. Ideje visszatérnünk a nagypapa, Lieb Ignác másik két gyermekének – Mihály testvéreinek – megismeréséhez.

11.2 – 11.3.

MUNKÁCSY APAI NAGYNÉNJE, NAGYBÁTYJA

11.2. LIEB MÁRIA 1802. április 9-én született Sóbányán.¹¹⁶ 1830 körül ment férjhez „aszódi és tótgyörki” Tóth Ferenc földbirtokoshoz, Eperjesen éltek. A Lieb családdal való kapcsolatuk fennmaradására csupán két adat áll rendelkezésünkre: 1849 nyarán Lieb Mária családjával Lieb Mihály sógoránál, Reök Antalnál húzódott meg az orosz betörés idején. A másik egy levéltörődék, amelyet Lieb Mihály Munkácsról írt, a címzés szerint „Wohlgeboren Herren Franz von Tóth”-nak „zu Eperjes” (Nagyságos Tóth Ferenc úrnak Eperjesre). Aláírás: „Michael”. Mária családja azonban ápolta a családi kapcsolatot, így náluk maradt meg az a hagyomány, hogy a Liebek „von Lilienfeld” előnevet használtak, tehát „lilienfeldi Liebek voltak”.¹¹⁷ (Lilienfeld Ausztriában, Bécstől nyugatra kb. 70 kilométerre található. A Liebek nemességére azonban sem a magyar, sem az osztrák nemesi lexikonokban nem található adat.)

Tóth Ferencnek és Lieb Máriának két leánygyermekke volt:¹¹⁸

11.21. **Tóth Valéria** (1832–1906) Noszticius Károly Sáros megyei földbirtokos felesége lett. A család 100 holdas birtoka Eperjesen a Nagysáros felé eső részen volt, sokáig „Noszticius dolina” (kerekerdő) néven volt ismeretes. A városban három emeletes házat birtokolt a család. Az egyik, a Rákóczi-ház közvetlen szomszédságában 1846-ban Petőfi-nek adott szállást, amikor a költő meglátogatta Eperjesen lakó barátját.

– Noszticius Károly egyik fia, Árpád a mezőkeresztesi Reök családba nősült. Elvette Reök Antal (25.4) leányát, Emiliát, egyben Munkácsy bátyjának, Emilnek sógornőjét.

¹¹⁴ Az egri nagy-gymnasium programja 1859/60 tanévre, és Az egri kat. nagygimnázium tanuló ifjúsága helyzetéről 1860/61. Eger, 1860–1861.

¹¹⁵ A keresztespüspöki róm. kat. egyház anyakönyvének III. vegyes kötete. A halál oka: “hydrops pectoralis inopinata”.

¹¹⁶ Státný Archiv, Prešov. Sóvári róm. kat. egyház születési anyakönyve.

¹¹⁷ L. a 60. jegyzet!

¹¹⁸ A Tóth család összefoglalása Nemespánni Iván szíves közreműködésével készült.

15. kép. Munkácsy apai nagynénje, Tóth Ferencné Lieb Mária (11.2) családja körében, 1855 körül. Álló sor: ifj. Tóth Ferenc, Noszticius Károly, Tóth Berta, Berthóty Lőrinc. Ülő sor: Tóth Valéria (Noszticius Károlyné), Noszticius Ilona, Lieb Mária (Tóth Ferencné), Tóth Clotild (Berthóty Lőrincné)

Apósa halála után a Reök-Hofmann birtokon gazdálkodott 1935-ben bekövetkezett haláláig.

– Noszticius Károly egyik leánya, Margit nemespanni Krajcsovics Rezső felesége lett. A horvát származású család a középkorban telepedett le Magyarországon, a 17. században szerzett nemességét, a Trencsén megyei Nemespannról kapott előnévvel.

Fiuk, Iván a Krajcsovics nevet elhagyva **Nemespanny Iván** néven magyarosított. Noszticius Árpád halála után a Reök-Hofmann birtok gondozója volt 1945-ig. Ő volt a gondviselője Munkácsy Emil 101 évet megélt özvegyének, Hofmann Júliának, s őrzője és ápolója a családi emlékeknek, sok segítséget nyújtva a családtörténeti kutatáshoz.

11.22. **Tóth Clotild** berthóti Berthóty Lőrinc nagyvitézi birtokos felesége lett. A Berthótyak ősi felvidéki családnak számítottak – az Abák nemzetségéig vezették vissza származásukat. Fricsi (ma Fricovce – Szlovákia) kastélyuk ma Kelet-Szlovákia egyik legszebb kastélya. Munkácsy tehát unokanővére útján került kapcsolatba a Berthótyakkal, így mintázhatta Árpád alakját a Honfoglalás festésekor „Berthóty nevű rokonáról”.¹¹⁹

A hivatalnok Liebek így kerültek rokonságba Sáros megyei nemesi családokkal.

¹¹⁹ Szabad Művészet, 1952. 411.

11.3. LIEB IMRE ISTVÁN. Lieb Ignác kisebbik gyermeke 1803. szeptember 4-én született Sóváron.¹²⁰ Munkácsyval kapcsolatban sohasem említik.

A sóvári sőfelügyelőségi iratok említenek ugyan egy Lieb Imrét, aki 1828-ban mint sóvári fogalmazó gyakornok főfelügyelőségi állásért folyamodik.¹²¹ A név azonossága és a sóvári működés miatt feltételezhető, hogy a folyamodó Lieb Ignác Imre nevű gyermeke volt. További sorsa ismeretlen.

Lieb Imre és családja sorsának feltárásához a véletlen vezetett el. A békéscsabai múzeum Munkácsy-gyűjteménye őriz egy fényképet, amelyen Munkácsy bátyjával, Emillel és egy ismeretlen személlyel együtt szerepel. A kép hátulján a következő feljegyzés olvasható: „Munkácsy családi kép. Rokoni szeretettel küldi a kecskeméti Lieb család. 1934. február 20.”¹²²

A Liebek alföldi megjelenése, másrészt ilyen késő jelentkezése keltette fel a figyelmet a család iránt. Levéltári és helyszíni kutatások alapján sikerült a családot megtalálni – ma már Kecskemét környékén.¹²³

Az első világháború után három testvér költözött át Csehszlovákiából Kecskemétre, kutatásom idején már csak egy élt közülük, aki a Munkácsi (sic!) nevet viselte. Elmondása szerint Munkácsy Emil igazolta rokonságukat Munkácsyval, akinek édesapja és adatközlőm dédapja – Lieb Imre – második unokatestvérek voltak. A családban az Imre név hagyományozódott, s ez alapján is feltehető volt Lieb Ignác Imre nevű fiával való rokonság.

Az adatok beszerzése után a családi hagyományban kisebb, de döntő változást kellett végezni. A névmagyarosítási irat szerint a szükséges rokonságot nem Munkácsy Emil, hanem fia, Munkácsy Sándor igazolta dr. H. A. budapesti közjegyző előtt 1933. december 19-én: „Lieb Tivadar ... és Lieb Emil (a két kérvényező Lieb testvér – Cz. I.) ... nagyatyja az én édesatyám unokatestvére volt.” A Lieb testvérek nagyatyja (Lieb Imre I.) és Munkácsy Sándor atyja (Munkácsy Emil) abban az esetben unokatestvérek, ha édesapjuk testvérek voltak. Ilyen testvér eddig is szerepelt Lieb Ignác családjában: Lieb Mihály és a keresett Lieb Imre István. Mindebből nyilvánvalóvá vált, hogy a „kecskeméti” Liebek Munkácsy öccsének leszármazottai, s a Munkácsy-rokonság, amely a kecskeméti Lieb családban élő hagyomány, valóban bizonyítható.

A Munkácsy név felvételét azonban a hivatal kétszer is visszautasította azzal a megokolással, hogy a név védett. Végül 1956-ban előbb Emil két gyermekének (Katalin és László Emil), majd 1957-ben az apának is engedélyezték a Munkácsi (sic!) név használatát.

A családi hagyományokból és az írott forrásokból így állt össze Lieb Ignác kisebbik fiának leszármazása és a család vázlatos története.

¹²⁰ Státný Archiv, Prešov. Sóvári róm. kat. egyház születési anyakönyve.

¹²¹ OL. Salinaria, 529, 25083/1828.

¹²² A Munkácsy Mihály Múzeum történeti gyűjteményében, 58.26.5. A “kecskeméti” Liebek szerint a harmadik személy Mihály és Emil húga, Lieb Gizella. De mikor készülhetett a kép? Emillel 1873-ig biztosan nem, mert ismereteink szerint csak 1874-ben találkoztak, amikor valóban együtt volt a három testvér. Ezenkívül a képen látható leányka 12–14 éves lehetett, 1874-ben pedig Gizella már felnőtt nő, 28 év körüli, így nem felel meg a képen látható leánykának.

¹²³ A kecskeméti Lieb családra forrásaink: Bács-Kiskun Megyei levéltár. Kecskeméti tanfelügyelőség. Különkezelt iratok VI.502./c, Kecskeméti községi népiskola – megfelelő – évi jelentése; valamint Munkácsi Emil ny. pedagógus közlése.

Lieb Imre István Eperjesen maradt. A családi hagyomány szerint gyertyaöntő-szapannfőző mester volt.

– Fia, Imre I. is Eperjesen élt.

– Az unoka, Imre II. igazgató-tanító lett Eperjesen. (1859?–1916. június 9.) Felesége Adamszky Eleonóra volt. Négy gyermekük közül Imre III. 1915-ben az olasz fronton esett el. A másik három testvér a csehszlovák hűségeskü elől Magyarországra szökött. Mindhárom tanító volt. Közülük Borbála visszatért Eperjesre édesapja gondozására. Férjhez ment Baran Antal kántortanítóhoz. Tivadar és Emil Magyarországon maradtak, tanítók voltak, s állást kaptak. Tivadar 1944 decemberében Budapest ostromakor halt meg. Így maradt egyedül Emil két gyermekével Magyarországon, s Kecskeméten és környékén éltek.

Amíg tehát Lieb Mihály elkerült Sóvárról, két testvére (Mária és Imre István) a Sóvár melletti Eperjesre költöztek, s ott éltek utódaik nemzedékeken át. Mária egyik lánya révén rokonságba kerül a mezőkeresztesi Reök-Hofmann családdal. Munkácsy apai nagynénje (Lieb Mária) így került rokoni kapcsolatba a festő anyai nagybátyjával, Reök Antallal (25.4).

BUDAI LIEBEK

A Sáros megyei Liebek mellett a fővárosban is élt egy Lieb család. Rá vonatkozó legkorábbi adatunk 1832-ből való: ebben az évben született Óbudán Lieb Pál, későbbi dunai vízimolnár.¹²⁴ A családban élt és hagyományozódott a Munkácsyval való rokoni kapcsolat, de bizonyítható adatokkal nem tudjuk összekötni a két családot.

A családi hagyomány szerint a Lieb család kettészakadt: egyik ment Munkács felé, a másik, „amelyik inkább osztrák bajor volt”, Budán állapodott meg. Így alakult ki a „család két ága”.

A budai Liebek vízimolnárok voltak. A családi hagyomány egy-egy apró részlete nagyon illik Munkácsy életrajzába, így a hagyománynak történeti értéke van. A család ugyanis úgy tudja, hogy Munkácsy 1865-ben meglátogatta Lieb Pált óbudai vízimalmában, „akkor még nem volt kész festő.” (Való igaz.) Egy másik emlék: Lieb Pál a 2–3 éves fiával, Flóriánnal együtt meglátogatta Munkácsyt a pesti kórházban. (Munkácsyt 1866-ban kezelték a pesti klinikán, Lieb Flórián 1863-ban született, az évszám itt is egyezik a hagyománnyal.)

Munkácsy tiszteletét elsősorban Lieb Flórián – adatközlőm nagyapja – oltotta be a családba. Amikor Krisztus Pilátus előtt című képét bemutatták Magyarországon, és a mester maga is hazajött, a mintegy 19 éves Lieb Flórián meghívta Munkácsyt egy óbudai iparos összejövetelre, és boldog volt, hogy Munkácsy el is fogadta a meghívást.

Flórián 8–10 évig vándorolt mint mesterlegény Európában. Munkácsyval Bécsben is találkozott, majd felkereste Párizsban. Elragadtatással beszélt itthon Munkácsy párizsi palotájáról. A nagyapa (Lieb Flórián) szerint Munkácsy két alkalommal is lerajzolta őt, de a rajzok eltűntek. A Sztrájk című képén azonban a háttérben jobb kezét felemelő munkás arca nagyon hasonlít Lieb Flóriánhoz. „Aranykezü Miska bácsi”-nak nevezte a híres rokont, s minden vágya az volt, hogy unokája is festő legyen, akit „kis Munkácsy”-nak nevezett. Az unoka nem főfoglalkozásban, de festő lett.

¹²⁴ A családra vonatkozó adatok forrása: néhai Lieb József festő (Budapest) családi hagyománya édesanyjától. Az anyakönyvi adatok a család birtokában vannak.